

คำจำกัดความ

ศัพท์เฉพาะที่ปรากฏในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้ตามวิทยานิพนธ์ เรื่อง "Inter-Sentence Relations in Modern Conversational Thai" ของ นางสาววิจินต์ ฉันทะวิบูลย์ (นางวิจินต์ ภาณุพงศ์) ศัพท์เฉพาะเหล่านี้ ได้แก่ ประโยคเริ่ม (Initiating Sentence)

ประโยคเริ่ม คือ ประโยคที่ใช้เริ่มบทสนทนาได้ ในการที่จะเข้าใจ ประโยคชนิดนี้ เราไม่จำเป็นต้องอาศัยคำพูดที่มาก่อน ประโยคเริ่มอาจใช้ตรงกลาง ๆ บทสนทนายก็ได้ ไม่จำเป็นต้องใช้เริ่มบทสนทนาเสมอไป

ตัวอย่างบทสนทนาที่มีประโยค ๓ ประโยค

๑. คุณจะไปภูหมิงไหม	เป็น	ประโยคเริ่ม
๒. ไม่ไป	ไม่เป็น	ประโยคเริ่ม
๓. ฉันทอยากพักการบ้านให้เสร็จ	เป็น	ประโยคเริ่ม

หน่วยประโยค (sentence constituent)

หน่วยประโยค คือ ส่วนที่ประกอบกันขึ้นเป็นประโยค ประโยคแต่ละประโยค อาจจะประกอบด้วยหน่วยประโยคเพียงหน่วยเดียวหรือหลายหน่วยก็ได้ หน่วยประโยค แบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ ๒ ประเภท คือ

๑. หน่วยประโยคมูลฐาน ได้แก่
  - ก. หน่วยประโยคประเภทนาม มีอยู่ ๔ ชนิด ได้แก่ หน่วยประโยคที่ทำหน้าที่เป็น บทประธาน บทกรรมตรง บทกรรมรอง และบทนามเฉพาะ
  - ข. หน่วยประโยคประเภทกริยา มีอยู่ ๓ ชนิด ได้แก่ หน่วยประโยคทำหน้าที่เป็น บทกริยากรรม บทกริยาสกรรม และบทกริยาทวิกรรม

๒. หน่วยประโยคเสริม ได้แก่
- ก. หน่วยเสริมบอกสถานที่
  - ข. หน่วยเสริมบอกเวลา
  - ค. หน่วยเสริมพิเศษ

บทประธาน (Subject)

คำบุรุษในประโยคที่มีแต่คำนามและคำกริยาเรียงกันเป็นแบบ นาม กริยา เมื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค เรียกว่า บทประธาน

ตัวอย่าง

ฝน ตก

คำว่า ฝน ถือว่าทำหน้าที่เป็นบทประธานของประโยคนี้

บทกรรมตรง (Object)

คำนามในประโยคที่มีแต่คำนามและคำกริยาเรียงกันเป็นแบบ กริยา นาม เมื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค เรียกว่า บทกรรมตรง

ตัวอย่าง

หิว น้ำ

คำว่า น้ำ ถือว่าทำหน้าที่เป็นบทกรรมตรงของประโยคนี้

ในกรณีที่มีคำนามสองคำในประโยคที่มีแต่คำนามและคำกริยาเรียงกันเป็นแบบ นาม กริยา นาม คำนาคำแรกเมื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค เรียกว่า บทประธาน ส่วนคำนาคำที่สองเรียกว่า บทกรรมตรง

บทกรรมรอง (Indirect Object)

คำนามในประโยคที่มีแต่คำนามและคำกริยาเรียงกันเป็นแบบ นาม กริยา นาม นาม คำนาคำที่สามเมื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค เรียกว่า บทกรรมรอง

ตัวอย่าง

เขา ให้ สตางค์ เล็ก

คำว่า เด็ก ถือว่าทำหน้าที่เป็นบทกรรมรองของประโยคนี้ ส่วนคำว่า เขา เป็นบทประธาน และคำว่า สตาจ์ เป็นบทกรรมตรง

วลี (Phrase)

วลี คือ คำคำเดียวหรือหลายคำที่ทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยค วลีมี ๕ ชนิด คือ นามวลี กริยาวลี สถานวลี และพิเศษวลี วลีแต่ละชนิดมีหน้าที่ต่าง ๆ กัน ดังนี้

นามวลี ทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคประเภทนามชนิดใดชนิดหนึ่งใน ๔ ชนิด คือ บทประธาน บทกรรมตรง บทกรรมรอง และบทนามเฉพาะ

กริยาวลี ทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคประเภทกริยาชนิดใดชนิดหนึ่งใน ๓ ชนิด คือ บทกริยากรรม บทกริยากรรม และบทกริยาวิกรรม

สถานวลีทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมบอกสถานที่

กาลวลีทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมบอกเวลา

พิเศษวลีทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมพิเศษ

กริยาวลี (verb phrase)

กริยาวลี คือวลีชนิดหนึ่ง อาจเป็นคำกริยาคำเดียว หรือหลายคำก็ได้ และอาจมีส่วนขยายอยู่ด้วยหรืออาจไม่มีก็ได้ กริยาวลีทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคประเภทกริยา

หน่วยกริยาวลี (verb phrase constituent)

หน่วยกริยาวลี คือส่วนที่ประกอบกันขึ้นเป็นวลี กริยาวลีอาจจะประกอบด้วยหน่วยกริยาวลีเพียงหน่วยเดียวหรือหลายหน่วยก็ได้ หน่วยกริยาวลีมี ๔ ชนิด คือ

๑. หน่วยแกน(Nucleus)
๒. หน่วยช่วยกริยาที่อยู่หน้าหน่วยแกน(Pre-Nuclear Auxiliary)
๓. หน่วยช่วยกริยาที่อยู่หลังหน่วยแกน(Post-Nuclear Auxiliary)
๔. หน่วยขยาย(Modifier)

ตัวอย่าง

ฉัน/กำลัง คิด อยู่ ที่เดียว/

กำลังคิดอยู่ที่เดียว	เป็น	กริยาวลีซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคประเภทกริยากรรม
กำลัง	เป็น	หน่วยกริยาวลีชนิดหนึ่ง คือ หน่วยช่วยกริยาที่อยู่หน้าหน่วยแกน
คิด	เป็น	หน่วยกริยาวลีชนิดหนึ่ง คือ หน่วยแกน
อยู่	เป็น	หน่วยกริยาวลีชนิดหนึ่ง คือ หน่วยช่วยกริยาที่อยู่หลังหน่วยแกน
ที่เดียว	เป็น	หน่วยกริยาวลีชนิดหนึ่ง คือ หน่วยขยาย

หน่วยแกน (Nucleus)

หน่วยแกน คือ ส่วนประกอบของกริยาวลี คำที่เป็นส่วนประกอบของหน่วยแกนมี ๔ ชนิด คือ

๑. คำกริยา
๒. คำหน้ากริยา
๓. คำหลังกริยา
๔. คำเชื่อมกริยา

ตัวอย่าง

เขา/คงจะ ไป คิด มา ก่อน แล้ว/

คงจะไปคิดมาก่อนแล้ว	เป็น	กริยาวลีซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยโครงสร้างของประโยค คือ บทกริยากรรม
คงจะ	เป็น	หน่วยกริยาวลีชนิดหนึ่ง คือ หน่วยช่วยกริยาที่อยู่หน้าหน่วยแกน
ไปคิดมา	เป็น	หน่วยกริยาวลีชนิดหนึ่ง คือ หน่วยแกน

ไป	เป็น	คำนำกริยาและเป็นส่วนประกอบของหน่วยแกน
คิด	เป็น	คำกริยากรรมและเป็นส่วนประกอบของหน่วยแกน
มา	เป็น	คำหลังกริยาและเป็นส่วนประกอบของหน่วยแกน
ก่อน	เป็น	หน่วยกริยาวลีชนิดหนึ่ง คือหน่วยขยาย
แล้ว	เป็น	หน่วยกริยาวลีชนิดหนึ่ง คือ หน่วยช่วยกริยาที่อยู่หลังหน่วยแกน

หน่วยแกนที่ไม่ติดต่อกัน (Discontinuous Nucleus Constituent)

ในบางกรณีอาจจะมีคำซึ่งไม่ใช่ส่วนประกอบของหน่วยแกนมาแทรกอยู่ระหว่างส่วนประกอบของหน่วยแกน เช่น

ฉัน ^๕ซื้อ ^๕ข้าว ^๕มา ^๕แล้ว

คำกริยา ซื้อ กับ มา เป็นส่วนประกอบของหน่วยแกน มีคำนาม ข้าว ซึ่งไม่ใช่ส่วนประกอบของหน่วยแกนมาแทรกอยู่ ทำให้ ซื้อ กับ มา อยู่ห่างกัน แต่ในกรณีอื่น ซื้อ กับ มา อาจอยู่ต่อกันได้ เช่น

ข้าว ^๕ฉัน ^๕ซื้อ ^๕มา ^๕แล้ว

ด้วยเหตุนี้ จึงถือว่า ซื้อมา ในตัวอย่างว่า ฉันซื้อข้าวมาแล้ว เป็นหน่วยแกนเดียวกัน แต่เป็นหน่วยแกนที่ไม่ติดต่อกัน

คำกริยา (verb)

คำกริยาเป็นส่วนประกอบที่จำเป็นของหน่วยแกนในประโยคเริ่ม คือหน่วยแกนในประโยคเริ่มจะต้องมีคำกริยาเสมอ คำกริยามีอยู่ ๓ ชนิด คือ

๑. คำกริยากรรม
๒. คำกริยาสกรรม
๓. คำกริยาทวิกรรม

คำกริยากรรม (intransitive verb)

ในการกำหนดคำกริยากรรม เราใช้กรอบประโยคทดสอบที่มี สามตำแหน่งคู่หนึ่ง คือ

ก) ๑ ๒ แล้ว

ข) ๑ กำลัง ๒

คำใดก็ตามที่ปรากฏในตำแหน่งที่ ๒ ของกรอบประโยค ก. และตำแหน่งที่ ๓ ของกรอบประโยค ข. ทั้งสองตำแหน่งนี้จัดว่าเป็นคำกริยากรรม(ส่วนคำที่ปรากฏในตำแหน่งที่ ๑ ของกรอบประโยคทั้งสองได้จัดว่าเป็นคำนาม)

ตัวอย่าง

น้ำ เคื่อก แล้ว

นาฬิกา ตี แล้ว

น้ำ กำลัง เคื่อก

นาฬิกา กำลัง ตี

คำว่า เคื่อก และ ตี จัดว่าเป็นคำกริยากรรม เพราะปรากฏในตำแหน่งที่ ๒ ของกรอบประโยค ก. และตำแหน่งที่ ๓ ของกรอบประโยค ข. ได้ คำกริยากรรม (transitive verb)

ในการกำหนดคำกริยากรรม เราใช้กรอบประโยคทดสอบที่มี สี่ ตำแหน่ง หนึ่ง คือ

ก) นาม ๒ นาม แล้ว

ข) นาม กำลัง ๒ นาม

คำใดก็ตามที่ปรากฏในตำแหน่งที่ ๒ ของกรอบประโยค ก. และตำแหน่งที่ ๓ ของกรอบประโยค ข. ทั้งสองตำแหน่งนี้จัดว่าเป็นคำกริยากรรม

ตัวอย่าง

พ่อ ตั้ง นาฬิกา แล้ว

น้อง เขียน จดหมาย แล้ว

พ่อ กำลัง ตั้ง นาฬิกา

น้อง กำลัง เขียน จดหมาย

คำว่า ตั้ง และ เขียน จัดว่าเป็นคำกริยากรรม เพราะปรากฏในตำแหน่งที่ ๒ ของกรอบประโยค ก. และตำแหน่งที่ ๓ ของกรอบประโยค ข. ได้

คำกริยาทวิกรรม (double transitive verb)

ในการกำหนดคำกริยาทวิกรรม เราใช้กรอบประโยคทดสอบที่มี ห้า ตำแหน่ง
หนึ่ง คือ

ก) นาม ๒ นาม นาม แล้ว

ข) นาม คำดัง ๒ นาม นาม

คำใดก็ตามที่ปรากฏในตำแหน่งที่ ๒ ของกรอบประโยคและตำแหน่งที่ ๓
 ของกรอบประโยค จ. ทั้งสองตำแหน่งนี้ได้จัดว่าเป็นคำกริยาทวิกรรม

ตัวอย่าง

แม่ ป้อน ข้าว น้อง แล้ว   ครู บอก คะแนน นักเรียน แล้ว

แม่ กำลัง ป้อน ข้าว น้อง   ครู กำลัง บอก คะแนน นักเรียน

คำว่า ป้อน และ บอก จัดว่าเป็นคำกริยาทวิกรรม เพราะปรากฏใน
 ตำแหน่งที่ ๒ ของกรอบประโยค ก. และตำแหน่งที่ ๓ ของกรอบประโยค ข. ได้

กรอบประโยคทดสอบที่ใช้กำหนดกริยาทั้งสามชนิดนี้ นอกจากจะปรากฏใน
 วิทยานิพนธ์เรื่อง "Inter-Sentence Relations in Modern Conversational
 Thai"

แล้ว ยังมีปรากฏใน เรื่อง พบ คำ ใน ภาษา ไทย ของ
 กร. วิจิตร ภาณุวงศ์ ในวารสารอักษรศาสตร์ เล่มที่ ๔ ฉบับวันที่ ๓ มกราคม
 ๒๕๑๐ หน้า ๔๒ - ๔๔ กวย

เมื่อสังเกตดูความแตกต่างระหว่างคำกริยาทั้งสามชนิดจากกรอบประโยค
 ทดสอบทั้งสามคู่ จะเห็นได้ว่า คำกริยากรรมไม่มีคำนามตามหลังเลย คำกริยา
 สกรรมมีคำนามตามหลังหนึ่งคำ ส่วนคำกริยาทวิกรรมมีคำนามตามหลังสองคำ

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีนามสองคำตามหลังกริยา คำกริยาคำนั้นอาจ
 เป็นคำกริยาสกรรมหรือทวิกรรมก็ได้ เรามีวิธีพิจารณาว่าคำกริยาคำนั้นเป็นคำกริยา
 ชนิดไหน โดยลองย้ายที่คำนามที่อยู่หลังคำกริยามาไว้หน้าประโยค

ถ้าคำกริยาคำนั้นเป็นคำกริยาสกรรม อาจย้าย คำนามทั้งหมด ที่อยู่ข้างหลัง
 คำกริยาคำนั้นมาไว้หน้าประโยคได้ เช่น

แม่ รืค เลื้อ น่อง แล่ว ย้ายที่ค่านามได้เป็น เลื้อน่อง แม่รืคแล่ว
ถ้าคำกริยาคำนั้นเป็นคำกริยาวิกรรม อาจย้ายค่านามเชิงก่าโลกก่าหนึ่ง
ที่อยู่ข้างหลังคำกริยาคำนั้นมาไว้ต้นประโยคได้ เช่น

แม่ ป้อน ข้าว น่อง แล่ว ย้ายที่ค่านามได้เป็น ข้าว แม่ ป้อน น่อง แล่ว
หรือ น่อง แม่ ป้อน ข้าว แล่ว
แต่จะย้ายค่านามทั้งหมดเป็น ข้าวน่อง แม่ ป้อน แล่ว ไม่ได้

ก่าหน้ากริยา (pre-verb)

ก่าหน้ากริยา คือ คำที่ปรากฏหน้าคำกริยา ไม่เคยอยู่ตามลำพังโดยที่ไม่มี
คำกริยาอยู่ด้วย และไม่ลงเสียงหนัก (unstressed) ก่าหน้ากริยามีสองก่า คือ ไป มา

ตัวอย่าง

ไป ทาเทียน
มา ช่วยทำงาน

* ไป ล้วงของที่ตลาด
อปากมาหาเธอ

ก่าหลังกริยา (post-verb)

ก่าหลังกริยา คือ คำที่ปรากฏหลังคำกริยา ไม่เคยอยู่ตามลำพังโดยที่ไม่มี
คำกริยาอยู่ด้วยและไม่ลงเสียงหนัก (unstressed) ก่าหลังกริยามี สิบ ๖ ก่า คือ

ไป มา ไว้ เสีย ขึ้น ลง เข้า ออก กู เอา

ตัวอย่าง

ออกไปนอกบ้าน
คิด มา แล่ว
นั่ง ไว้ คีกว่า
หลับ เสีย เอะอะ
กระแอม ขึ้น ดัง ๆ
ดม ลง แยะ
แต่งตัว เข้า จี

อื่นทดมไป
กอดม มา แล่ว
เก็บหนังสือ ไว้
แวะชื่อของ เสีย
อ้วน ขึ้น อีกนิกก็จะดี
นั่ง ลง เอะอะ
เอาไว้โคน เข้า กับตัวเองเียบก่อนจึงจะรู้

แฉะตะปุ ออก
คิค กู ให้ตี

ชยาย ออก อีกหน่อย
จิมแกง กู ชี

คำเชื่อมกริยา (verbal linker)

คำเชื่อมกริยา คือ คำที่ปรากฏระหว่างคำกริยา ไม่เคยอยู่ตามลำพังโดยไม่มีคำกริยาอยู่ด้วยและไม่ลงเสียงหนัก มีอยู่คำเดียว ให้

ตัวอย่าง

นั่ง ให้ สบาย

วิ่ง เล่น ให้ สนุก

คำนาม (noun)

คำนาม คือ คำที่ปรากฏในตำแหน่งที่ ๑ ของกรอบประโยคทดสอบที่มีสามตำแหน่งคู่หนึ่งใด

ก) ๑ ๒ แล้ว

ข) ๑ กำลัง ๒

ตัวอย่าง

น้อง หลับ แล้ว

แม่ นอน แล้ว

น้อง กำลัง หลับ

แม่ กำลัง นอน

คำว่า น้อง และ แม่ จัดว่าเป็นคำนาม เพราะปรากฏในตำแหน่งที่ ๑ ของกรอบประโยค ก. และ ข. ใด (ส่วนคำว่า หลับ และ นอน จัดว่าเป็นคำกริยาอาการ เพราะปรากฏในตำแหน่งที่ ๒ ของกรอบประโยค ก. และตำแหน่งที่ ๓ ของกรอบประโยค ข. ใด)

คำนามมีหมวดย่อย คือ คำสรรพนาม คำประเภทรูปนี้ปรากฏในตำแหน่งที่ ๑ ของกรอบประโยค ก. และ ข. ใด เช่นเดียวกับคำนาม แต่ไม่อาจแทนคำนามได้ เมื่อคำนามนั้นมีคำกริยาอาการย่อยมาชยาย

๑. เด็ก กำลัง หลับ เราจะใช้คำสรรพนาม เป็นต้นว่า เขา แทนคำนาม เด็ก เป็น เขา กำลังหลับ ใด

๒. เด็ก อ้วน กำลังหลับ   ในที่นี้ อ้วน เป็นคำกริยากรรรมย่อย
ขยายคำนาม เด็ก เราจะใช้คำสรรพนาม เป็นคนว่า เขา แทนคำนาม เด็ก
เป็น เขา อ้วนกำลังหลับ ไม่ได้

ด้วยเหตุที่คำสรรพนามเป็นหมวดย่อยของคำนามจึงกล่าวมานี้ ในวิทยานิพนธ์
เล่มนี้ เมื่อกล่าวถึงคำนามจะหมายรวมถึงคำสรรพนามด้วยทุกแห่ง

คำกริยากรรรมย่อย (intransitive adjectival verb)

คำกริยากรรรมย่อย คือ คำกริยากรรรมที่ปรากฏในช่องว่างของกรวยประโยค
กรอบนี้ได้

นาม ___กว่า นาม แล้ว

ตัวอย่าง

ได้อ เก่า กว่า กระโปรง แล้ว

คำว่า เก่า เป็นคำกริยากรรรมย่อย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย